

Alena Červená

Poznámka k otázce řešitelnosti jisté soustavy nerovností kladnými čísly

Časopis pro pěstování matematiky, Vol. 82 (1957), No. 3, 335--341

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/117270>

Terms of use:

© Institute of Mathematics AS CR, 1957

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

POZNÁMKA K OTÁZCE ŘEŠITELNOSTI
 JISTÉ SOUSTAVY NEROVNOSTÍ Kladnými čísly

ALENA ČERVENÁ, Praha.

(Došlo dne 27. června 1956.)

DT:512.13

V článku jsou metodou úplné indukce dokázány nutné a postačující podmínky existence kladného řešení jistého speciálního systému lineárních nerovností.

S. N. ČERNIKOV v práci vyšlé na jaře roku 1956 [1] udal nutné a dostačující podmínky pro existenci takového řešení obecného systému lineárních nerovností, jehož některé anebo všechny komponenty jsou kladné (nezáporné), resp. záporné (nekladné). Podmínky uvedené v jeho práci jsou značně složitě (jak lze očekávat při obecné formulaci problému).

Úkolem tohoto článku jest zodpovědět speciální otázku, jakým podmínkám musejí vyhovovat kladné konstanty C_{ik} , $i, k = 1, 2, \dots, n$, aby soustava nerovností

$$\begin{aligned}
 \alpha_2 C_{12} + \alpha_3 C_{13} + \dots + \alpha_n C_{1n} &< \alpha_1 C_{11}, \\
 \alpha_1 C_{21} + \alpha_3 C_{23} + \dots + \alpha_n C_{2n} &< \alpha_2 C_{22}, \\
 \dots \dots \dots & \\
 \alpha_1 C_{n1} + \alpha_2 C_{n2} + \dots + \alpha_{n-1} C_{nn-1} &< \alpha_n C_{nn}
 \end{aligned}
 \tag{1}$$

měla řešení $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_n$, kde $\alpha_i > 0$ pro $i = 1, 2, \dots, n$.

Níže uvedená věta neplyne bezprostředně z odpovídající věty Černikovovy a také metoda obou prací jest různá.

Věta. *Nutná a dostačující podmínka k tomu, aby soustava nerovností (1), kde všechny konstanty C_{ik} jsou kladné, měla řešení $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_n$, kde $\alpha_i > 0$ pro $i = 1, 2, \dots, n$, jest tato:*

a) *Součin $C_{1i_1} C_{2i_2} \dots C_{ni_n}$ má největší hodnotu ze všech součinů typu $C_{1i_1} C_{2i_2} \dots C_{ni_n}$, kde i_1, i_2, \dots, i_n je nějaká permutace čísel $1, 2, \dots, n$.*

b) *Determinant soustavy, kterou dostaneme ze soustavy (1) převedením všech členů na pravé strany nerovností, jest větší než nula, t. j.*

$$\begin{vmatrix} C_{11} & -C_{12} & \dots & -C_{1n} \\ -C_{21} & C_{22} & \dots & -C_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ -C_{n1} & -C_{n2} & \dots & C_{nn} \end{vmatrix} > 0. \quad (2)$$

(O vzájemném vztahu podmínek a) a b) bude řeč na konci článku.)

Důkaz provedeme úplnou indukcí.

Pro $n = 2$ máme řešit soustavu

$$\alpha_2 C_{12} < \alpha_1 C_{11}, \quad \alpha_1 C_{21} < \alpha_2 C_{22}. \quad (3)$$

Předpokládejme, že soustavě nerovností (3) vyhovují kladná čísla α_1, α_2 . Pak

$$\frac{\alpha_2}{\alpha_1} < \frac{C_{11}}{C_{12}}, \text{ ale také } \frac{\alpha_2}{\alpha_1} > \frac{C_{21}}{C_{22}}. \text{ Odtud plyne } \frac{C_{21}}{C_{22}} < \frac{C_{11}}{C_{12}} \text{ neboli}$$

$$C_{21}C_{12} < C_{11}C_{22}, \quad C_{11}C_{22} - C_{21}C_{12} > 0, \quad (4)$$

čímž jest dokázána nutnost podmínek a) i b).

Splňují-li naopak kladné konstanty $C_{ik}, i, k = 1, 2$ nerovnost (4), pak $\frac{C_{21}}{C_{22}} < \frac{C_{11}}{C_{12}}$ a můžeme zvolit číslo $k > 0$ tak, aby platilo $\frac{C_{21}}{C_{22}} < k < \frac{C_{11}}{C_{12}}$. Polo-

žíme-li však $k = \frac{\alpha_1}{\alpha_2}$ s kladnými hodnotami α_1, α_2 , dostáváme řešení soustavy

(3), které má požadované vlastnosti.

Tím jest dokázána i dostačitelnost vyslovené podmínky v případě $n = 2$.

Předpokládejme tedy, že jest naše věta správná pro $n - 1$ a dokažme ji pro n . (Indukčního předpokladu bude použito až při důkazu podmínky b), podmínka a) se dokáže nepřímým důkazem bez použití indukce.)

Podmínka a) jest nutná z tohoto důvodu:

Předpokládejme, že podmínka splněna není, t. zn., že existuje taková permutace i_1, i_2, \dots, i_n čísel $1, 2, \dots, n$, že

$$C_{1i_1}C_{2i_2} \dots C_{ni_n} \geq C_{11}C_{22} \dots C_{nn}$$

a že soustavě nerovností (1) vyhovuje soustava kladných čísel $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_n$. Tím spíše by musely být splněny nerovnosti

$$\begin{aligned} C_{1i_1}\alpha_{i_1} &\leq C_{11}\alpha_1, \\ C_{2i_2}\alpha_{i_2} &\leq C_{22}\alpha_2, \\ \dots &\dots \\ C_{ni_n}\alpha_{i_n} &\leq C_{nn}\alpha_n. \end{aligned} \quad (5)$$

Jednotlivé nerovnosti v soustavě (5) jsou pro $i_k \neq k$ důsledkem odpovídajících nerovností ze soustavy (1), pro $i_k = k$ pak se redukují na triviální rovnost. Zároveň jest jasné, že v soustavě (5) musí alespoň ve 2 případech, není-li i_1, i_2, \dots, i_n hlavní permutace, platit ostrá nerovnost.

Nyní budeme postupně od i -tých řádků ($i = 1, 2, \dots, n - 1$) determinantu ve vzorci (9) odčítat řádek n -tý, násobený konstantou C_{in} . Po této úpravě

$$D = \frac{1}{C_{nn}} \begin{vmatrix} C_{11}C_{nn} & -C_{12}C_{nn} & \dots & -C_{1n-1}C_{nn} & -C_{1n}C_{nn} \\ -C_{21}C_{nn} & C_{22}C_{nn} & \dots & -C_{2n-1}C_{nn} & -C_{2n}C_{nn} \\ -C_{n-11}C_{nn} & \dots & \dots & -C_{n-1n-1}C_{nn} & -C_{n-1n}C_{nn} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ -C_{n1} & -C_{n2} & \dots & -C_{nn-1} & +C_{nn} \end{vmatrix} =$$

$$= (C_{nn})^{n-2} \begin{vmatrix} C_{11} & -C_{12} & \dots & -C_{1n} \\ -C_{21} & C_{22} & \dots & -C_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ -C_{n1} & -C_{n2} & \dots & C_{nn} \end{vmatrix} > 0.$$

Poněvadž $(C_{nn})^{n-2} > 0$, dává nám poslední vztah podmínku b) v případě soustavy n nerovností uvažovaného typu.

Dostačitelnost podmínek v naší větě se dokáže zpětným pochodem opět úplnou indukcí:

Zapišme podmínku b) v případě n nerovností. Příslušný determinant násobíme kladnou konstantou $(C_{nn})^{n-2}$ a zpětnou úpravou se dostaneme až k determinantu (8), který je rovněž > 0 . V tomto determinantu konstanty $C'_{ik} = C_{ik}C_{nn} + (1 - 2\delta_{ik})C_{in}C_{nk}$ jsou kladné (pro $i \neq k$ je to zřejmé, pro $i = k$ jest to v důsledku podmínky a)). Podle indukčního předpokladu má tedy soustava (7) řešení kladnými čísly $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_{n-1}$.

Zpětnou úpravou nerovností v soustavě (7) docházíme k nerovnostem typu

$$\frac{\alpha_1 C_{n1} + \alpha_2 C_{n2} + \dots + \alpha_{n-1} C_{nn-1}}{C_{nn}} <$$

$$< \frac{\alpha_j C_{jj} - \alpha_1 C_{j1} - \dots - \alpha_{j-1} C_{jj-1} - \alpha_{j+1} C_{jj+1} - \dots - \alpha_{n-1} C_{jn-1}}{C_{jn}}, \quad (10)$$

kde $j = 1, 2, \dots, n - 1$. (Viz (6) v případě $j = 1$.)

C_{ik} jsou konstanty, za α_j si myslíme dosazeno nějaké kladné řešení soustavy (7). Vzorec (10) nám potom představuje soustavu $n - 1$ nerovností mezi čísly, při čemž na levých stranách těchto nerovností jest vždy totéž kladné číslo, které jest zřejmě menší než minimum pravých stran, které označíme m_α . V důsledku toho můžeme najít kladné číslo α_n , vyhovující nerovnosti

$$\frac{1}{C_{nn}} \sum_{i=1}^{n-1} \alpha_i C_{ni} < \alpha_n < m_\alpha,$$

a toto číslo α_n můžeme potom vložit mezi levou a pravou stranu libovolné nerovnosti ze soustavy (10). Soustava kladných čísel $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_n$ pak zřejmě vyhovuje soustavě nerovností (1). Tím jest dokončen důkaz uvedené věty.

Závěrem jest možno připojit několik poznámek.

Poznámka 1. Předpoklad, že v determinantu (2) jsou kladné konstanty právě v hlavní úhlopříčce, jest pro větu podstatný, jak jest snadno vidět na příkladech.

V případě $n = 2$ vyhovuje dané podmínce soustava

$$C_{11}\alpha_1 - C_{12}\alpha_2 > 0, \quad -C_{21}\alpha_1 + C_{22}\alpha_2 > 0, \quad C_{ik} > 0.$$

Soustava

$$-C_{11}\alpha_1 + C_{12}\alpha_2 > 0, \quad C_{21}\alpha_1 - C_{22}\alpha_2 > 0,$$

kde $C_{ik} > 0$ pro $i, k = 1, 2$, má řešení kladnými čísly α_1, α_2 tehdy a jen tehdy, jestliže $\begin{vmatrix} -C_{11} & C_{12} \\ C_{21} & -C_{22} \end{vmatrix} < 0$, jak se snadno přesvědčíme. Konečně na př. soustava $C_{11}\alpha_1 + C_{12}\alpha_2 > 0, C_{21}\alpha_2 - C_{22}\alpha_1 > 0, C_{ik} > 0$, má řešení kladnými čísly α_1, α_2 při libovolné hodnotě $\begin{vmatrix} C_{11} & C_{12} \\ C_{21} & -C_{22} \end{vmatrix}$.

Poznámka 2. Podmínkám věty bude vyhověno na př. vždy tehdy, bude-li $\frac{C_{ij}}{C_{ii}} \leq \frac{1}{n-1}$ pro $j \neq i$, při čemž při pevném i alespoň pro jedno j bude platit ostrá nerovnost. Můžeme totiž nahlédnout přímo, že potom soustava (1) bude mít řešení uvažovaného typu. Věta však dává podmínku řešitelnosti v plné obecnosti.

Pro $n = 3$ má na př. podmínka b) tvar

$$C_{11}C_{23}C_{32} + C_{12}C_{21}C_{33} + C_{12}C_{23}C_{31} + C_{13}C_{21}C_{32} + C_{13}C_{22}C_{31} < < C_{11}C_{22}C_{33}$$

neboli po dělení součinem $C_{11}C_{22}C_{33} > 0$,

$$\frac{C_{23}}{C_{22}} \cdot \frac{C_{32}}{C_{33}} + \frac{C_{12}}{C_{11}} \cdot \frac{C_{21}}{C_{22}} + \frac{C_{12}}{C_{11}} \cdot \frac{C_{23}}{C_{22}} \cdot \frac{C_{31}}{C_{33}} + \frac{C_{13}}{C_{11}} \cdot \frac{C_{21}}{C_{22}} \cdot \frac{C_{32}}{C_{33}} + \frac{C_{13}}{C_{11}} \cdot \frac{C_{31}}{C_{33}} < 1.$$

V krajním případě $\frac{C_{ij}}{C_{ii}} = \frac{1}{2}$ pro $i \neq j$ se nerovnost změnila v rovnost $3 \cdot \frac{1}{4} + 2 \cdot \frac{1}{8} = 1$.

Pro $n = 4$ má podmínka b) tvar

$$\begin{aligned} & C_{11}C_{22}C_{34}C_{43} + C_{11}C_{23}C_{32}C_{44} + C_{11}C_{23}C_{34}C_{42} + C_{11}C_{24}C_{32}C_{43} + C_{11}C_{24}C_{33}C_{42} + \\ & + C_{12}C_{21}C_{33}C_{44} + C_{12}C_{23}C_{31}C_{44} + C_{12}C_{23}C_{34}C_{41} + C_{12}C_{24}C_{31}C_{43} + C_{12}C_{24}C_{33}C_{41} + \\ & + C_{13}C_{21}C_{32}C_{44} + C_{13}C_{21}C_{34}C_{42} + C_{13}C_{22}C_{31}C_{44} + C_{13}C_{22}C_{34}C_{41} + C_{13}C_{24}C_{32}C_{41} + \\ & + C_{14}C_{21}C_{32}C_{43} + C_{14}C_{21}C_{33}C_{42} + C_{14}C_{22}C_{31}C_{43} + C_{14}C_{22}C_{33}C_{41} + C_{14}C_{23} \cdot \\ & \cdot C_{31}C_{42} < C_{11}C_{22}C_{33}C_{44} + C_{12}C_{21}C_{34}C_{43} + C_{13}C_{24}C_{31}C_{42} + C_{14}C_{23}C_{32}C_{41}. \end{aligned} \quad (11)$$

Po dělení výrazem $C_{11}C_{22}C_{33}C_{44}$ a dosazení krajní hodnoty $\frac{C_{ij}}{C_{ii}} = \frac{1}{3}$ pro $j \neq i$ dostáváme $6 \cdot \frac{1}{9} + 8 \cdot \frac{1}{27} + 6 \cdot \frac{1}{81} = 1 + 3 \cdot \frac{1}{81}$.

Poznámka 3: Po rozepsání podmínky b) pro případ $n = 3$ v poznámce 2 vidíme, že v tomto případě podmínka a) jest důsledkem podmínky b), avšak nikoliv naopak. V případě $n = 2$ vyplývá dokonce podmínka a) z podmínky b) a naopak podmínka b) z podmínky a). Pro $n \geq 4$ jsou však již podmínky a) a b) navzájem nezávislé. Položíme-li na př. v (11) $C_{12} = C_{21} = C_{34} = C_{43} = 10$ a ostatní konstanty = 1, pak jest zřejmě podmínka b) splněna, ale není splněna podmínka a).

LITERATURA

[1] С. Н. Черников: Положительные и отрицательные решения систем линейных неравенств. Мат. сборник т. 38 (80): 4 (1956), 479—508. V této práci je uvedena literatura zabývající se příbuznými otázkami.

Резюме

ЗАМЕТКА К ВОПРОСУ РЕШАЕМОСТИ ОПРЕДЕЛЕННОЙ СИСТЕМЫ НЕРАВЕНСТВ ПРИ ПОМОЩИ ПОЛОЖИТЕЛЬНЫХ ЧИСЕЛ

АЛЕНА ЧЕРВЕНА (Alena Červená), Прага.

(Поступило в редакцию 27/VI 1956 г.)

Главной задачей статьи является доказательство следующей **теоремы**:
Необходимым и достаточным условием для того, чтобы система неравенств

$$\begin{aligned} \alpha_1 C_{11} - \alpha_2 C_{12} - \alpha_3 C_{13} - \dots - \alpha_n C_{1n} &> 0, \\ - \alpha_1 C_{21} + \alpha_2 C_{22} - \alpha_3 C_{23} - \dots - \alpha_n C_{2n} &> 0, \\ \dots & \\ - \alpha_1 C_{n1} - \alpha_2 C_{n2} - \alpha_3 C_{n3} - \dots + \alpha_n C_{nn} &> 0, \end{aligned}$$

где все константы C_{ik} положительны, могла иметь решение $\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_n$, где $\alpha_i > 0$ для $i = 1, 2, \dots, n$, является следующее:

а) Произведение $C_{11} C_{22} \dots C_{nn}$ имеет наибольшее значение из всех произведений типа $C_{1i_1} C_{2i_2} \dots C_{ni_n}$, где i_1, i_2, \dots, i_n является какой-то перестановкой чисел $1, 2, \dots, n$.

б) Определитель рассматриваемой системы больше нуля.

